

AİLE İÇİ ŞİDDET

DOMESTIC VIOLENCE

Sultan ATEŞOĞLU

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı,
atesoglu.sultan59@gmail.com

İstanbul / Türkiye

ORCID: 0000-0003-2346-7458

ÖZET

Şiddet, güç ve baskı uygulayarak, kişinin bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan durumlardır. Aile içi şiddet, ailenin bir üyesinin ailenin diğer üyelerine karşı gösterdiği saldırgan davranışlardır. Kişiyi isteği dışında davranmaya zorlayan her türlü tutum ve davranışı (aşağılanmak, tehdit etmek, darp etmek, zorla cinsel ilişki kurmak ya da kurmaya zorlamak, kısıtlamak, zorla evlendirilmek, vb.) içine almaktadır. Bu çalışmanın amacı aile içi şiddet konusunu incelemektir. Aile içi şiddetin tanımı, özellikleri, bireylere olan etkilerini incelenerek, alan yazın içerisinde çözüm yolları konusuna açıklık getirmek, makalenin ana amacını oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de ve yurt dışında aile içi şiddet üzerine yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Bir derleme çalışması olan bu araştırma uzmanlara yardımcı olabilir ve alan yazına katkı sağlayabilir. Konu ile daha fazla çalışma yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Aile içi şiddet

ABSTRACT

Violence is a situation that causes physical or mental harm to a person by applying force and pressure. Domestic violence is the aggressive behavior of one member of the family towards other members of the family. It includes all kinds of attitudes and behaviors that force the person to act against their will (humiliation, threat, battering, forced sexual intercourse or coercion, restriction, forced marriage, etc.). The aim of this study is to examine the issue of domestic violence. The main purpose of the article is to clarify the issue of solutions in the literature by examining the definition, characteristics and effects of domestic violence on individuals. For this reason, studies on domestic violence in Turkey and abroad were examined. This research, which is a review study, can help experts and contribute to the literature. Further work on the subject is recommended.

Keywords: Violence, Domestic violence

1.GİRİŞ

Aile içi şiddet, bir yetişkin tarafından bir başkasını kontrol altına alabilmek amacıyla bir ilişkide kullanabildiği güç olarak tanımlanabilir. Kullanılan bu güç ile kontrol kurmak ve korku yaratmak amaçlanmaktadır. Bu şiddet fiziksel saldırı, psikolojik taciz, sosyal taciz, mali taciz veya cinsel saldırı şeklinde olabilmektedir. Şiddetin sıklığı açık ve kapalı, ara sıra ya da kronik olabilmektedir.

Aile içi şiddet sadece bir tartışma değildir. Bir kişinin diğeri üzerinde uyguladığı zorlayıcı bir kontrol modelidir. İstismarcılar, kurbanlarına hükmetmek ve istediklerini elde etmek için fiziksel ve cinsel şiddeti, tehditleri, duygusal hakaretleri ve ekonomik yoksunluğu kullanmaktadır (Güzel ve Camadan, 2021: 480-481).

Aile içi şiddet binlerce yıldır süregelen sosyolojik, fiziksel, psikolojik ve ekonomik boyutları olan bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Hiyerarşik toplumsal yapı içerisinde aile içi şiddetin diğeri tüm şiddet türlerinde olduğu gibi fiziksel boyuta indirgendiği düşünülse de bireylerin üzerinde yıkıcı etkileri olan küresel ve çok boyutlu bir toplumsal sorun olarak görülmektedir (Sherman, 2018: 453-455). Aile içi şiddet kavramı incelenirken öncelikle şiddet kavramının nasıl tanımlandığının incelenmesi gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2002 yılında şiddeti; “fiziksel gücün kasıtlı olarak kendisine, başkasına, bir gruba veya topluluğa karşı fiziksel ya da psikolojik zararlar sonuçlanma ihtimalini artırması, ölüm, gelişim sorunları veya yoksunluğa sebep olacak şekilde tehdit edici veya gerçekten kullanılması olarak” tanımlamıştır. Aile içi şiddet; herhangi bir cinsiyet ayrımı olmaksızın eş ya da eski eş, sevgili ya da aile üyesi olan birey veya bireyler tarafından uygulanmış olan her türlü şiddeti tanımlamak için kullanılmaktadır (Hengartner, 2018: 256; Maitland vd., 2017: 347-348). Yapılan bu çalışma içerisinde aile içi şiddet kavramının literatür taraması yapılarak incelenmiştir.

2. Aile Kavramı

Aile; “evlilik, kan bağı ve yasal yollarla birbirine bağı, karşılıklı hak ve yükümlülüklerle bir arada yaşayan insan topluluğu olarak tanımlanmaktadır” (Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2006). Aile; üreme, çocukların bakılarak büyütülmesi ve sosyalleşmelerinin sağlanması işlevleri ile toplumun en küçük birimi olarak adlandırılmaktadır. Ailenin, üyelerinin yaşamsal gereksinimlerini sağlama sorumluluğu bulunmaktadır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde birçok birey için ailenin hem önemli bir destek kaynağı hem de önemli bir stres kaynağı olduğu belirlenmiştir. Bireylerin sağlıklarını aile büyük ölçüde etkilemektedir. Bireylerin sağlığını etkileyen ailenin dolayısıyla toplumun sağlığını da etkilediği belirlenmiştir (Kılıç ve Uslu, 2000: 423-424).

Birbiriyle bağılantılı ve fonksiyonel bir birim olması ile aile, uzun bir zaman araştırmacıların ilgisini ve muhayyile gücünü çekmiştir (Sooryamoorthy, 2012: 2). Aile her ne kadar kendi başına bir çalışma alanı olsa da, içindeki kişilerin gelişimini, davranış biçimini etkileyebilen ve aynı zamanda da etkilenen bir faktör olarak araştırmalar için bu rolü de önemlidir. Aile, sosyal bilim disiplinin temel çalışma birimlerindedir (Sonawat, 2001: 178). Ev kelimesi genellikle ailenin yerine kullanılmıştır. Tanımın “bir hanede yaşayan tüm insanlar” şeklinde kullanılması, bir yandan akrabalık bağı olmayan kişileri kapsayabilmektedir, diğeri yandan geçici olarak uzakta olan akrabaları dışarıda bırakabileceğinden hatalı olabilmektedir (UNESCO, 1992). Literatür genellikle aile yaşam düzenlemelerini odağına alsada, aile üyesi olmak, aile üyelerinin yaşadığı yerden bağımsız olarak, nesiller boyu sorumlulukları kapsamaktadır (Elliott ve Gray, 2000).

2.1. Ailenin Önemi

Toplumun oluşmasını sağlayan sosyal yapılardan en ufağı aile olarak görülmektedir (Arsebük, 1940: 356). Birçok ailenin birleşimi ile toplum oluşmaktadır. Ailenin işlevi ve yapısının birçok değişikliğe uğramasına rağmen varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir (Öztan, 2004: 4; Oğuzoğlu, 1963: 3). Günümüzde toplum içerisinde aile yapısının geniş aileden dar aile tipine doğru gittiği belirlenmiştir (Gönensay, 1937: 6).

Sağlıklı aileler sayesinde, zaman içinde yapısal ve işlevsel anlamda değişiklikler göstermiş olsa da aile; bir sosyal mekanizma olarak halen nesillerin devamı, çocukların yetiştirilmesi ile topluma kazandırılmalarını sağlamaktadır (Uçar, 2003: 32). Bu nedenle sağlıklı toplumun devamı, gelişimi, huzuru ve barışın sağlanması için ailelerin varlığı büyük önem taşımaktadır (Ortaylı, 1991: 2; Gökçe, 1991: 220).

3. Şiddet

Şiddet; sözlük anlamı olarak bir bireye güç ve baskı uygulanması sonucunda istekleri dışında bir şey yapmak veya yaptırmak olarak tanımlanmaktadır. Şiddet bireylere veya nesnelere farklı boyutlarda zarar verme noktasını içine alan kontrolsüz, güçlü aşırı ve birdenbire, amaçsız şekilde olan bireysel veya toplu şekilde görülen bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Şiddet çok boyutlu olup saldırganlığı da kapsamaktadır (Yıldırım, 1998: 22-23; Uçar, 2003: 33).

2002 yılında Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün hazırlanmış olduğu rapor içerisinde şiddet; fiziksel kuvvet veya gücün gerçekte veya tehdit yoluyla ölüm, fiziksel zarar, psikolojik zarar, gelişme engeli veya yoksunluğa sebebiyet verecek kendine veya bir grup ya da bir topluma karşı niyetli bir şekilde kullanılması olarak adlandırılmaktadır (Krug vd., 2002: 35).

Şiddet davranışı incelendiğinde genel olarak saldırgan bir ruh haline bağlanmıştır (Uçar, 2003: 34-35). Literatür içerisinde yapılan çalışmalar incelendiğinde saldırganlık ve öfke kavramlarının birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. Saldırganlık ile öfkenin birlikte kullanılması ile kavramların karıştırıldığı görülmektedir (Özmen, 2004: 21-22). Sosyal bilimler ve psikoloji alanında yaşanan gelişmeler ile birlikte iki kavramın birbirinden ayrı ele alınması gerekmektedir. Öfke ve saldırganlık kavramları ile ilgili yapılan çalışmalarda öfkenin; tehdit edilmek, kısıtlanmak, yoksun bırakılmak, saldırıya maruz kalmak gibi hallerde hissedilen ve buna neden olan kişiye yönelik saldırgan davranışları içerebilen his, duygu şeklinde tanımlanabilmektedir (Budak, 2000: 26). Saldırganlık ise bir duygu olmayıp karşısındakine yönelik zarar verici davranışlar olarak adlandırılmaktadır (Boxer ve Tisak, 2005: 3-5). Bu tanımlara da bakıldığında öfkenin bir duygu, saldırganlığın ise davranış olarak ifade edilebileceği belirlenmiştir.

3.1. Şiddetin Nedenleri

Literatürde yapılan incelemeler sonucunda şiddetin nedenleri üç maddede sıralanmaktadır. Bunlar; ailevi nedenler, bireysel nedenler ile toplumsal ve çevresel nedenler olarak belirlenmiştir.

3.1.1. Ailevi Nedenler

Şiddete neden olan ailevi nedenler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar; aile içi iletişimde yetersizlik, aşırı baskı ya da aşırı rahat aile tutumları, tutarlı olmayan disiplin yaklaşımı, saygı ve sevgi eksikliği, aile içindeki olumsuz özellikleri ile örnek olan kişiler, duygusal ve fiziksel cinsel ihmal/istismar edilme, aile içinde şiddete uğrama gibi unsurlar olarak belirlenmiştir.

3.1.2. Bireysel Nedenler

Bireylerde şiddete neden olan faktörler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar; sosyal beceri yetersizliği, akademik anlamda başarısızlık, genetik yatkınlık, yalnızlık ve dışlanmışlık duygusu, dikkat eksikliği, ruhsal rahatsızlıklar, yetersiz özgüven, engellenmişlik hissi, alkol ile madde kullanımı, problemleri çözme konusunda yetersiz olma, öfke patlamaları olarak belirlenmiştir.

3.1.3. Toplumsal ve Çevresel Nedenler

Şiddete neden olan toplumsal ve çevresel nedenler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar; olumsuz aile ortamı, arkadaş grupları içerisinde suça yönelme, toplum içinde kurulamayan düzen, erkeklerin şiddet uygulamasını normalleştirme, maddi yönden yaşanan sorunlar, eğitim-öğretim aşamasındaki sorunlar sıralanmaktadır (Tekin, 2011: 16-20).

3.2. Şiddet Türleri

Şiddet türleri altı başlık altında incelenmektedir. Bunlar; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet, sözel şiddet ve psikolojik şiddet olarak sıralanmaktadır.

3.2.1. Fiziksel Şiddet

Bireyler üzerinde güç kullanarak sindirme, korkmasını sağlama ya da cezalandırma olarak kullanılması fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Uçar, 2003: 35). Uygulanan fiziksel şiddet şekilleri şu şekilde tanımlanmaktadır. Bunlar; itmek, sıkıca tutmak, vücudun herhangi bir yerine el ile vurmak, ısırarak, tekme atmak, yumruk atmak, boğmaya çalışmak, bıçak ya da silah kullanmak, yüze kezzap dökmek, bir şeyle vurmak olarak belirlenmiştir (Eryılmaz, 2001: 22).

3.2.2. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddeti kişi veya kişilerin rızası dışındaki cinsel eylemler, dokunmalar, temas olmadan yapılan cinsel nitelik taşıyan davranışlar olarak açıklamak mümkündür. Röntgencilik de bir cinsel şiddet olarak tanımlanabilir (Basile ve Saltzman, 2002: 30). Buradaki eylemler incelendiğinde eğer rıza göstermeyen veya reddedemeyen birine karşı işleniyorsa cinsel şiddet olarak nitelenmektedir.

Tecavüz; penisin veya başka bir nesnenin vücudun bölümlerine zorla sokulması olarak tanımlanmaktadır (Jewkes vd., 2002: 182). Cinsel zorlama; zorlama (veya zorlamaya teşebbüs etme) eylemi olarak adlandırılmaktadır. Başka bir tanıma göre ise bir bireyin kaba kuvvet, tehdit, ısrarlı davranışlar, aldatılma, maddi yetersizliklerinin kullanılarak isteği olmadığı halde cinsel davranışlarda bulunması olarak tanımlanmaktadır (Krantz ve Moreno, 2005: 819-820).

3.2.3. Duygusal Şiddet

Kadınların kimliği, duyguları ve ilişkilerine yönelik olarak uygulanan şiddet duygusal şiddet olarak tanımlanmaktadır. Duygusal şiddete yönelik davranışlar şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; aşağılama, bağırma, duyguların önemsenmemesi, lakap takma, küfür etme şeklinde duygusal olarak incitici eylemler olarak görülmektedir. Bir kadının ailesiyle, akrabalarıyla ve arkadaşlarıyla iletişim kurmasına müsaade edilmemesi, alışveriş yapmasının kontrol edilmesi, kimlerle görüştüğünün sorgulanması, giyimine müdahale edilmesi gibi birçok geniş davranış spektrumu içerisinde bulunduğu görülmektedir. Duygusal şiddette kadının korkutulması, örnek olarak silah, bıçak gösterme yolu ile baskı oluşturulması, ailesine ya da çocuğuna zarar vermekle tehdit edilmesi veya kadının çok sevmiş olduğu eşyalara zarar vermesinin söz konusu olduğu görülmektedir. Duygusal şiddetin fiziksel şiddet gibi görüntüde iz bırakmaması nedeniyle çok fazla önemsenmediği görülmektedir. Duygusal şiddet kadının kendine olan kimliği ve güvenini tamamıyla yok edebilmektedir. Duygusal şiddetin fiziksel şiddetten çok daha fazla kalıcı iz bıraktığı görülmektedir. Duygusal istismarın fiziksel istismardan daha çok etkileri olacağı düşünülmektedir. Sürekli olarak aşağılanan, değersiz görülen ve bu yüzüne vurulan kadın zaman içerisinde bunu içselleştirecektir. Bunun sonucunda da duygusal istismarın istismarcının konumunu sürdürmesi kolaylaşmış olacaktır. Bu durumdaki kadın bu kötü ortamdan uzaklaşmayı becerememekte ve durumunu değiştirememektedir. Sonrasında da kadının iyice pasifleştiği ve bu artan şiddet sonucunda Dövülmüş Kadın Sendromunun ortaya çıktığı belirlenmiştir (Polat, 2001: 52).

3.2.4. Ekonomik Şiddet

Bireylerin sahip oldukları para ya da ekonomik kaynakları, birey üzerinde, yaptırım ve tehdit sonunda istikrarlı bir şekilde kullanmaları olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik şiddetin varlığını gösteren hareketler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Kadınların çalışması ya da iş hayatında ilerlemelerine engel olunması,
- Kadına para verilmemesi ya da kısıtlanarak verilmesi,
- Ailenin gelir gideriyle ilgili bilgi verilmemesi,
- Aileyle ilgili ekonomik konulara dahil edilmemesi ve kararlar alınırken yok sayılması,
- Bireyin çalışmayı reddetmesi ile kadın tarafından sağlanan gelirin harcanması olarak belirtilmektedir (Uçar, 2003: 44-45).

3.2.5. Sözel Şiddet

Bireyin kelimelerle ve davranışlarla korkutularak, sindirilmesi, cezalandırılması ve kontrol edilmesi sözel şiddet sonucunda olmaktadır (Uçar, 2003: 46). Sözel şiddete ilişkin davranışlar şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Bireylerin değer vermiş olduğu konulara ilişkin olarak güveninin sarsılması,
- Bireyleri incitmek niyetiyle aralıklı olarak kaldırılması zor hakaretlerde bulunulması.

Sözel şiddet kapsamında değerlendirilen başka davranışlar ise bireylere aşağılayıcı isimler takma, bireyleri çoğunlukla zarar verici şekilde eleştirme ve alay konusu haline getirmek olarak görülmektedir (Sümer, 1997: 15-16).

3.2.6. Psikolojik Şiddet

Bireylerin duyguları ile duygusal ihtiyaçlarının, baskı uygulamak amacıyla düzenli bir şekilde istismar edilmesi, ceza ve göz dağı verme olarak kullanılması psikolojik şiddet olarak tanımlanmaktadır (Uçar, 2003: 48). Psikolojik şiddet davranışları şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- Bireyin evden çıkışını engellemek,
- Bireyin başkalarıyla iletişim kurmasına müsaade etmemek,
- Bireyin gidebileceği yerleri kısıtlamak ve bu konuda baskıcı davranmak olarak belirlenmiştir.

3.3. Şiddet Döngüsü

Şiddet, giderek artan bir şekilde, uzun vadeli insani ve ekonomik maliyetleri olan bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir (Heise vd., 1994: 16-18; Watts ve Zimmermann, 2002: 1234). Artan miktarda araştırma, şiddetin boyutuna dair küresel bir tablo sunmaya başlamaktadır. Şiddetin büyüklüğü, doğası ve sağlık üzerindeki etkisi erkekler ve kadınlar için büyük farklılıklar göstermektedir. Erkeklerin ve kadınların kendi şiddet deneyimleri, farklı ortamlar, bağlamlar, mekanizmalar ve şiddet faillerinin doğasında bulunan, büyük ölçüde farklı güç ve cinsiyet ilişkileri ile karakterize edilmektedir (Dobash ve Dobash, 1980: 56; Buss ve Malamuth, 1996: 87).

Erkeklerin yaşadığı şiddetin çoğu erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir ve esas olarak kamusal alanlarda meydana gelmektedir (Jewkes, 2000:38; Christensen ve Koch-Nielsen, 1992). Şiddet, tekrarlayan, devam eden istismardan ziyade genellikle münferit olaylar olarak ortaya çıkmaktadır ve erkeklerin birbirine karşı uyguladığı şiddet, toplumsal yaşamın “doğal” bir yönü olarak kabul edilmektedir ve normalleştirilmektedir (Brown ve Hogg, 1992: 8-9). Daha da önemlisi, erkekler arasındaki fail-mağdur ilişkisi, kadına yönelik şiddetle karşılaştırıldığında çok daha nadiren samimidir (Jewkes, 2000: 38; Dobash ve Dobash, 1992: 48-50). Sonuç olarak, mağdur ile istismarcı arasında bir bağımlılık ilişkisi olasılığı daha azdır. Ancak burada, özellikle eşcinsel ilişkilerde, yakın partner şiddetinin erkekler tarafından muhtemelen eksik rapor edildiğine dikkat edilmelidir (Waldner-Hangrud ve Gratch, 1997: 87-88).

Kadına yönelik şiddet, toplu şiddet, yabancılar tarafından gerçekleştirilen kişilerarası şiddet ve eş şiddeti de dahil olmak üzere çok çeşitli suistimalleri kapsamaktadır (Watts ve Zimmerman, 2002: 1235; Cruz ve Firestone, 1998: 160-161) Kadına yönelik şiddet, diğer şiddet biçimlerinden “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” (WHO, 2002) olarak ayırt edilmiştir. Buna örnek olarak eşitsizlik ve erkek güç ve kontrolünün sürdürülmesi olarak nitelenmektedir (UNFPA, 2003). DSÖ, her beş kadın bireyden birinin yaşamlarının herhangi bölümünde bir erkek tarafından fiziksel veya cinsel saldırıya uğradığını tahmin etmektedir (WHO, 1998). Kadınlara yönelik kişilerarası şiddet, esas olarak erkek bir partner tarafından işlenmektedir ve evin sınırları içinde meydana gelmektedir (Dobash ve Dobash, 1980; Jewkes, 2002: 1425). Şiddet, kamuoyundan “gizlenir” ve görünür hale geldiğinde, genellikle özel, ailevi bir mesele olarak göz ardı edilmektedir (Boğrad, 1980: 45). Yakın partner şiddeti sıklıkla tekrarlanmaktadır, süreklidir ve şiddet olarak kullanılmaktadır. Sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle birleşen fiziksel istismar, kadını sıklıkla “güçsüz” ve bağımlı hale getirmektedir ve erkek istismarcı güçlüdür. Şiddet içeren ilişkilerde bulunan kadınların çocuklardan da sorumlu olması, onları istismar eden kişiden ayrılmalarını daha da önleyebilmektedir. Ek olarak, toplumsal ve yasal normlar, kadının istismarcısını terk etmek için yardım ve destek aramasını ve elde etmesini sıklıkla zorlaştırmaktadır (Lees, 1996: 23-25).

Kadınlara yönelik kişilerarası şiddetin, hemen görünür lezyonlar ve ciddi fiziksel yaralanmalardan, sosyal ağların kaybı ve çalışma yeteneğinin azalması dahil olmak üzere kötü sağlık durumu ve düşük yaşam kalitesi gibi uzun vadeli etkilere kadar çok sayıda fiziksel ve zihinsel sağlık etkisi bulunmaktadır (Campbell, 2002: 1334; Sundaram ve Helweg-Larsen, 2002: 59). Şiddetin üreme çağındaki kadınların yaşamlarında kaybedilen her beş sağlıklı günden birinin sorumlusu olduğu tahmin edilmektedir (Heise vd., 1994: 30). Şiddetin neden olduğu hem fiziksel hem de zihinsel stres, istismar sona erdikten çok sonra bile devam eden kronik sağlık sorunlarına yol açabilmektedir (Ratner, 1993: 247; Leserman vd., 1998: 420).

Bu sağlık sorunları kronik baş ağrısı ve sırt ağrısı, bayılma, nöbetler, kardiyak semptomlar ve göğüs ağrısı olarak görülmektedir (Campbell, 2002: 1033). Boğulma ve başa alınan şiddetli darbelerin de kritik nörolojik sonuçları olabilir (McCauley vd., 1995: 738). Fiziksel şiddetin olumsuz fiziksel ve psikolojik etkileri, şiddet uygulandığında da göze çarpmaktadır. Vurma, tokat atma veya boğulma ile karşılaştırıldığında, itme ve kapma veya tehdit etme gibi düşük şiddettedir. Madde kötüye kullanımı geçmişine ve madde kötüye kullanan bir partnere sahip olma olasılığı daha yüksektir, bu da onları fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları için artan bir risk altına sokmaktadır (McCauley vd., 1998: 690).

Birkaç çalışma, erkekler arasında kişilerarası şiddetin sağlık üzerindeki sonuçlarını araştırmıştır. Deneyimli eş şiddeti ve ısrarlı takip, erkekler için depresyon, yaralanma, madde kötüye kullanımı ve kronik akıl hastalığı dahil olmak üzere kötü sağlıkla ilişkilendirilmiştir (Cooker vd., 2002: 262; Davis vd., 2002: 630). Ek olarak, erkekler arasında deneyimlenen şiddet, depresif belirtiler, artan alkol kullanımı ve azalan alkol kullanımı ile ilişkilendirilmiştir.

4. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet denildiğinde çocuğa karşı kötü davranış, kardeş veya eş tarafından uygulanan şiddet ile yaşlıya yönelik şiddet ifade edilmektedir. Aile içi şiddet kavramının daha fazla kullanılmasının nedeni aile içi şiddetin her alt türünün diğer alt türler için risk faktörü olabileceğini ya da oluşturabileceğine, aynı zamanda aile boyutunda benzer risklerin oluşabileceğini göstererek konuya odaklanılmasını sağlamaktır. Aile ile daha geniş topluluk ve toplum arasındaki ilişki bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu da aileyi ve sosyal sistemleri ele alarak aile içindeki her türlü şiddet riskini azaltmaya yardımcı olabilecek önleme fırsatlarını önermektedir. Aile içi şiddet, intihar, suç ve uyuşturucu ve alkol kötüye kullanımının nesiller arası travmanın tezahürleri olarak birbirine bağlılığı göstermektedir (Blagg, 2000: 14-15; Anderson, 2002: 409).

4.1. Aile İçi Şiddetin Nedenleri

Geçmişten bugüne kadar tüm toplumlar içerisinde ciddi sorunlardan biri olarak şiddet karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin ortaya çıkma nedenleri incelendiğinde birçok neden bulunduğu görülmektedir. Şiddet ile ilgili olarak araştırma yapan kişiler şiddetin çok yönlü bir olgu olduğunu belirtmişlerdir (Ayan, 2010: 22-24; Çelikaş, 2013: 38).

Anne-baba-çocuk arasında ortaya çıkan saldırganlık ile öfke duygusunun birlikte olduğu çatışmalar incelendiğinde genel olarak ilişkideki eşitsizlik, yetişkinlerin saygı görme isteği ile büyümüş olan çocukların özerklik ve bağımsızlık ihtiyaçları sonucunda itaat konusunda yaşanan çatışmalar gibi farklı beklenti ve ihtiyaçları sebebiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu aşama içerisinde çocuklara yöneltilmiş olan saldırgan ve öfke davranışının sebepleri şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Anne ve babaların çocuklar üzerinde kontrol sağlama isteği,
- Çocukların sınırlanma ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından karşılanması yönünden duydukları psikolojik sebepler olarak görülmektedir (Hortaçsu, 2003: 165).
- Aile içi şiddetin nedenleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Kayhan, 2007: 42-43);
- İstenmeden yapılmış olan evlilikler ve bu kişilerin yaşamış oldukları uyum sorunları,
- Eşlerin kıskınlık sorunu yaşamaları,
- Aile içerisindeki bireylerin çalışamama hali sonucunda yaşanan ekonomik yetersizlikler ile bu duruma bağlı sorunlar yaşanması,
- Aile reislerinin diğer bireyleri kıskanması ve güvenmemesi,
- Eşin diğer eşin söylediklerini yapmaması, itaatsizlik, saygısızlık, onayı olmamasına rağmen bazı işleri gerçekleştirilmesi ve dik başlılık,
- Aile içerisinde çocukların yanlış davranışları ile çocukların başarısızlıklarına kadınların sebep olduğu bilinci,
- Eşler arasındaki dürüstlüğü kaybolması ve birbirlerini aldatmaları,
- Eşlerin birbirlerine karşı veya sadece bir eşin diğer eşe karşı aşırı öfkeli davranması,

- Bir eşin akrabalarını diğer eşe karşı provoke etmesi,
- Eşlerin birbirlerini veya bir eşin diğerini, evin ihtiyaçlarını ve çocuklarına karşı sorumluluğunu/ilgisini ihmal etmesi,
- Aile içerisinde çocukların yaramazlığı, itaatsizliği, başarısızlığı, tembelliği, söz dinlememesi,
- Eşlerin eğitimsiz, cahil ve bilgisiz olması,
- Eşlerden birinin kumar tutkusu ve alkol bağımlılığının olması.

Şiddet birçok sebebi içerisinde bulundurmaktadır. Aile içi şiddeti anlayabilmek için şiddet yaşayan bireyin yakın çevresi, ilişkileri, psikolojik durumu ile toplumsal çevresinin göz önüne alınarak incelenip yorumlanması gerekmektedir. Bu sebeple özellikle ailenin kendi içerisinde ve çevresine yönelik vermiş olduğu toplumsal aynı zamanda kültürel savaşımın şiddeti anlama çabasının içerisinde eklenmesi gerekmektedir (Arıkan, 2014: 32-34).

Dünyada değişen şartlar ve değişen zaman sonucunda şiddeti oluşturan sebeplerde de ciddi değişim ve çeşitlilik meydana gelmiştir. Burada şiddetin sebeplerini üç başlık altına toplamak mümkündür. Bu nedenler; bireysel, ailesel ile toplumsal ve çevresel faktörler olarak sıralanmaktadır (Smith, 2011: 48).

4.1.1. Bireysel Faktörler

Şiddetin ortaya çıkmasına etki eden hususlar şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar; bireylerin sosyal beceri eksikliği, eğitim hayatında yaşadıkları başarısızlık, çatışma becerileri ile çatışma karşısında çözüm üretme becerilerindeki eksiklik, yalnızlık ile dışlanmışlık hisleri, özgüven eksikliği, alınganlık göstermek, farklılıklarına karşı tolerans gösterememe, psiko-patolojik sorunlar, genetik olarak yatkın olma, hızlı bir şekilde ümitsizlik yaşamak, öfkeyi kontrol edememe, dürtüsel şekilde hareket etmek, hiperaktivite bozukluğu, dikkat eksikliği, engellenmişlik duygusu ile sosyal uyumsuzluğu olarak belirlenmiştir. (Tekin, 2011: 40-41).

Aile içi şiddet konusundaki yaklaşımlar irdelendiğinde; bireylerin benlik özellikler, içerisinde yaşadıkları kültürlerin özellikleri, ailenin kendi içindeki etkileşimleri ile ekonomik düzeydeki unsurların birlikte şiddet durumunun meydana gelmesinde etki ettiği belirlenmiştir (Ayan, 2010: 30)

4.1.2. Ailesel Faktörler

Şiddet olgusuna bir kısım ailesel unsurların etki ettiği görülmektedir. Bu ailevi faktörler şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Tutarsız disiplin yaklaşımı,
- Aile içindeki iletişimin ve etkileşimin kopuk olması,
- Aile tutumlarındaki aşırılıkları (rahat veya baskın olma),
- Uygunsuz sınır koyma,
- Sevgi ile ilgi göstermedeki yetersizlik,
- Sık bir şekilde müdahaleci davranma ve ceza alma, ihmal,
- Aile üyelerinden şiddet görme,
- Aile içindeki şiddete şahit olma,
- Fiziksel, cinsel ve duygusal açıdan istismar edilme,
- Hatalı ya da sınırlı yönlendirme ile gözetim,
- Olumlu yönde örnek alınması mümkün olmayan kişilerin varlığı,
- Ailedeki ortamın tutarsız ve düzensiz olması,
- Baskıcı, engelleyici ve suçlayıcı aile ortamları (Tekin, 2011: 92)

Şiddetin ortaya çıkmasında diğer bir önemli etken ise sevgi ve ilgi eksikliğinin oluşmasıdır. Bunun yanında şiddetin ortaya çıkmasında ilgi ve sevgi eksikliğinin yanında, kardeşler arasında yapılan ayrımcılık ve çocukları dövmenin de etkili olduğu görülmektedir (Acar, 2012: 12-13).

4.1.3. Toplumsal ve Çevresel Faktörler

Bireyler şiddeti doğduğu andan itibaren bilemez. İçine doğmuş olduğu ve sonrasında dahil olduğu sosyal ve toplumsal çevre ile birlikte şiddete tanıklık ederek veya şiddet görerek bu davranışı öğrenir. Şiddete yol açan çevresel ve toplumsal faktörler şu şekilde belirlenmiştir. Bunlar;

- Olumsuz bir aile ortamı,

- Sosyal ve toplumsal düzensizlikler,
- Erkeklerin şiddet göstermesinin olağanlaştırıldığı bir toplumsal ortam,
- İletişim araçlarından biri olan medyanın kişiler üzerindeki etkisi,
- İçeriğinde şiddet olan yapımlar ile oyunlar,
- Bireylerin yaşadığı maddi sorunlar,
- Çocukların yaşamış oldukları okul içerisindeki olumsuz ortam,
- Ateşli silahlara ve uyuşturuculara ulaşmadaki kolaylık,
- Akranların birbirine karşı yaptığı baskı,
- Hatalı arkadaş grubuna dahil olma vb. (Tekin, 2011: 58-60).

Şiddetin ortaya çıkmasına sebep olan duygular olan kin, öfke, kıskançlık bireylerin içinde buldukları sosyal çevrenin özellikleri ile birlikte şekillenmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere kişinin içinde bulunduğu çevre ile toplumun şiddete olan bakış açısı, düzeni, bireylere sunduğu imkanlar veya imkansızlıklar şiddetin meydana gelmesinde etkilidir. Burada şiddetin ortaya çıkmasındaki önemli faktörler ise şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- İnternet, bilgisayar ve eğitim yetersizliği,
- Televizyon ve arkadaş çevresi (Acar, 2012: 14-15).

4.2. Aile İçi Şiddetin Sonuçları

Aile içi şiddet incelendiğinde çocuklar ve kadınları ruhsal ve fiziksel açılarından farklı şekillerde etkilediği belirlenmiştir (Straus vd., 1980: 38-39; Hurley ve Jaffe, 1990: 472; Kashan vd., 1992: 183; Jaffe vd., 1986: 76). Aile içi şiddet incelendiğinde bunun ekonomik, fiziksel, sözel ve duygusal şekilleri bulunmaktadır. Aile içi şiddet incelendiğinde bundan sadece kadınlar değil, çocuklar, aile ve toplumun bir bütün olarak etkilendiği görülmektedir (Fantuzzo vd., 1991: 78-79; O'Keefe, 1994: 74; Graham-Berman ve Levendosky, 1998: 122; Hughes, 1988: 78; Sternberg vd., 1993:45; Henning vd., 1997: 502). Buradaki sorun çocuk gelişimi ve ruh sağlığı açısından değerlendirildiğinde bu şekilde bir ortam içerisinde yetişmenin, kişiliğin olağan yapısında hasara sebep olma ve olumsuz psikolojiye yatkınlık ile öz kıyım girişiminin riskinde artma gibi ruh sağlığı üzerine olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir (Miller vd., 1991: 352; Telch ve Lindquist, 1984: 242; Mayda vd., 2006: 178; Ayan, 2010: 75). Buradaki duygusal sonuçlar şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Bireylerin özgüveninde azalma yaşanması,
- Bireylerin depresyon ve kaygı sonucunda maddenin kötüye kullanımı,
- Bireylerin kendilerini yaralama davranışları,
- Öz kıyım girişimleri (Mathias vd., 1995: 80; Blumental vd., 1998: 178; Widom, 2000: 2; Graham-Bermann ve Levendosky, 1998: 113; Kolbo vd., 1996: 281).

Literatür içerisinde yapılan çalışmalar incelendiğinde; şiddetin daha çok ve daha nadir yaşandığı evlerde hayatını süren yetişkinlerin kıyaslandığı çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmaya göre şiddet içerikli davranışların şiddetin daha çok görülmüş olduğu evler içerisinde yaşayan erkeklerde iki kat kızlarda ise üç kat arttığı belirlenmiştir (Flannery vd., 1998: 40). Başka bir çalışmada ise araştırmacıların toplumda şiddete maruz kalma, çocuk istismarı, davranış sorunları, düşük özgüven ve depresyon arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır (Lynch ve Cicchetti, 1998: 254).

Aile içi şiddet yaşantısı deneyimlerinden sıklıkla bilişsel (kognitif) yetilerin olumsuz şekilde etkilendiği belirlenmiştir (Straus vd., 1980: 38; WHO, 2002). Şiddetin bilişsel açıdan etkileri şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

- Dikkat sorunları,
- Öğrenme zorlukları,
- Okul performansında azalma görülmesi (Fantuzzo ve Lindquist, 1989: 80; Kashan vd., 1992: 183; Koldo vd, 1996 282; Jaffe vd., 1986: 76; Peled ve Davis, 1995: 22).

Literatür içerisinde yakın bir zaman içerisinde şiddete maruz kalmış ya da su anda sığınma evi içerisinde bulunan çocuklar üzerine yapılmış olan çalışma içerisinde özellikle daha küçük yaş içerisinde şiddet görmüş olan çocukların olduğu karşılaştırma grubuna göre; bir dizi parametresinin akademik başarısı da dâhil olarak kötü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Jaffe vd., 1986: 76).

Aile içi şiddetin davranışsal sonuçları incelendiğinde bunlar şu şekilde belirlenmiştir;

-Kötü akrân ilişkileri (fiziksel saldırının olduğu),

-Şiddet içeren anti sosyal ilişkiler (Sternberg vd., 1993: 45; Cooper, 1992: 25).

Türkiye’de şiddete maruz kalmış kadınların çocukları üzerine yapılmış olan ulusal bir çalışma içerisinde anneleri şiddete uğramış çocuklar ile diğer çocuklar kıyaslandığında daha çok davranış problemleri yaşadıkları belirlenmiştir (Owen ve Owen, 2008: 69). Genel olarak yapılmış olan çalışmada şiddete dayalı suçlarda kadınlar ve kız çocuklarının sayısının çok daha az olmasına rağmen bu suçun olması halindeki sebeplere bakıldığında çocuklukta uğradıkları istismarın etkisi oldukça fazladır (Widom, 1989: 255; Widom, 2000: 4).

Çocuk istismarına veya ihmaline maruz kalmış olan kişilerin bazı beyin bölgelerinde meydana gelen yetersiz gelişim sebebiyle çocukların gelişim ve büyüme süreçlerinde bazı bozulmalar meydana gelmektedir (De Bellis ve Thomas, 2003: 109; Watts-English vd., 2006: 718-719).

4.3. Aile İçi Şiddet Açısından Risk Faktörleri

Literatür içerisinde yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde kadın konuk evlerinde yapılmış olan bir çalışmada şiddete maruz kalmış kadınlarının çoğu çocukluklarında da şiddet gördükleri, sonrasında ise kendi çocuklarını da dövdükleri görülmektedir. Çocuklukta şiddet gören çocukların yetişkinlik dönemleri içerisinde de önemli davranışsal bozukluklar gösterdikleri belirlenmiştir (Altınay ve Arat, 2008: 32-33).

Aile içi şiddet açısından kadın ve erkeğin sosyo ekonomik özelliklerin risk oluşturduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Aile içi şiddet açısından risk faktörleri şu şekilde sıralanmaktadır. Bunlar;

-Kadın ve erkeğin eğitim düzeylerinin düşük olması,

-Geniş aile yapısı,

-Bireylerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması,

-Kadınların çok erken yaşlarda evlenmesi olarak belirlenmiştir (Yıldız, 2008: 49).

Literatür içerisinde 2008 yılında Altınay ve Arat’ın yapmış olduğu çalışma içerisinde her üç kadın arasında birinin fiziksel şiddete maruz kaldığı, kadınların erkeklere oranla gelirin yüksel olmasının fiziksel şiddet görme ihtimalin arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılmış olan çalışmada kadınların öğrenim düzeyleri artması ile şiddet görme oranlarının düştüğü belirlenmiştir (Altınay ve Arat, 2008: 35-36).

Kadına yönelik şiddeti arttıran faktörlerden biri de alkol veya uyuşturucu madde kullanmadır. Literatür içerisinde yapılmış olan birçok çalışma içerisinde alkol ve madde kullanımının aile içi şiddeti arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Ulusoy, 2008: 22-23).

SONUÇ

Derleme türü bir çalışma olan bu makalede aile içi şiddet konusu alanyazın kapsamında incelenmiştir. Konu ile ilgili alt başlıklar ailenin önemi, şiddetin tanımı ve nedenleri, aile içi şiddetin tanımı ve türleri, aile içi şiddetin önlenmesine yönelik konulardan oluşmuştur. Sonuç olarak aile içi şiddetin önlenmesine yönelik konular üzerinde durulmuştur. Konu ile ilgili daha fazla çalışmanın yapılması önerilmiştir.

KAYNAKÇA

Acar, E. (2012). *Aile ve Çocuk Eğitiminde Şiddet Sızsınız*, Yediveren Yayınları.

Altınay, A. G. ve Arat, Y. (2008). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet* (2’nci Baskı), İstanbul, Punto Baskı Çözümleri.

- Anderson I. (2002). *Understanding Indigenous violence*. Aust N Z J Public Health, 26: 408–409.
- Arıkan, Ç. (2014). *Aile içi şiddet: İstismar ve ihmale yönelik sosyal hizmet müdahalesi, Sosyal dışlanma ve aile: Sosyal hizmet müdahalelerinde güçlendirme yaklaşımı* Ed. Y. Özkan. Ankara: Maya Akademi: 31-49.
- Arsebük, E. (1940). *Medeni Hukuk II*, Aile Hukuku I, Ankara.
- Ayan, S. (2010). *Aile ve Şiddet, Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ütopya Yayınevi, 1.Baskı, Sosyoloji Dizisi, Ankara.
- Basile K C, Saltzman L E. (2002). *Sexual violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Blagg H. (2000). *Crisis intervention in Aboriginal family violence*. Canberra: Commonwealth of Australia.
- Blumenthal DR, Neemann J, Murphy CM. (1998). Lifetime exposure to interparental physical and verbal aggression in college students. *Violence Vict* 13:175-195.
- Bograd M. (1988). *Feminist perspectives on wife abuse. An introduction*. In: Yllö K, Bograd M, eds. *Feminist perspectives on wife abuse*. Newbury Park: Sage.
- Boxer, P., Tisak, M.S. (2005) Children' s beliefs about the continuity of aggression, *Aggressive behavior*, 1: 1-17.
- Brown, A. Hogg, M. A. (1992). *The social psychology of group cohesiveness: From attraction to social identity*, New York: New York University Press.
- Budak, S. (2000) *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buss DM, Malamuth NM. (1996). *Sex, power, conflict: evolutionary and feminist perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Campbell J. C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *Lancet*, 359:1331–6.
- Christensen E, Koch-Nielsen I. (1992). *Vold ude og hjemme*. Violence in public and at home. Copenhagen: Reproset, Oct.
- Cooker AL, Davis KE, Arias I, et al. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *Am J Prev Med*; 23: 260–8.
- Cooper M. (1992). *Current and Future Effects on Children Witnessing Parental Violence: An Overview and Annotated Bibliography Series on Interpersonal Violence Report No.1*. Vancouver BC, Institute on Family Violence.
- Cruz JM, Firestone JM. (1998). Exploring violence and abuse in gay male relationships. *Violence and Victims*, 13: 159–73.
- Çeliktaş M G (2013). *Okuldaki Şiddet Olayları ile Aile İçi Şiddet İlişkisi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Yüksek Lisans Tezi.
- Davis KE, Coker AL, Sanderson M. (2002). Physical and mental health effects of being stalked for men. *Violence and Victims*, 17: 429–43.
- De Bellis M, Thomas L. (2003). Biologic findings of post-traumatic stress disorder and child maltreatment. *Curr Psychiatry Rep* 5:108-117.
- Dobash RE, Dobash R. (1980). *Violence against wives: a case against the patriarchy*. London: Open Books.
- Dobash RE, Dobash R. (1992). *Women, violence and social change*. London: Routledge.
- Elliott S, Gray A. (2000). *New Zealand: New Zealand Immigration Service; Immigration Research Programme: Family Structures*. A report for the New Zealand Immigration Service.
- Eryılmaz, G. (2001). Aile İçi Şiddet, *Kadın Sağlığı Ve Hemşirelik*, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 5(2):1924
- Fantuzzo JW, Lindquist CU. (1989). The effects of observing conjugal violence on children: a review and analysis of research methodology. *J Fam Violence*, 4:77-94

Fantuzzo JW, DePaola LM, Lambert L, Martino T. (1991). Effects of interparental violence on the psychological adjustment and competencies of young children. *J Consult Clin Psychol*; 59:258-265.

Flannery DJ, Singer M, Williams L, Castro P. (1998). Adolescent violence exposure and victimization at home: coping and psychological trauma symptoms. *Int Rev Victim*, 6:29-48.

Güzel, B., Camadan, F. (2021). The Role of Active Citizenship Self-Efficacy and Various Demographic Variables in Explaining University Students' Awareness of Domestic Violence, *İMGELEM*, 5 (9): 479-505.

Heise LL, Pitanguy J, Germain A. (1994). *Violence against women: the hidden health burden*. World Bank discussion papers (225). Washington, DC: World Bank.

Hengartner, M. P. (2018). Raising Awareness for The Replication Crisis in Clinical Psychology by Focusing on Inconsistencies, (in) *Psychotherapy Research: How Much Can We Rely on Published Findings from Efficacy Trials?* *Frontiers in Psychology*, 9, 256.

Hurley DJ, Jaffe P. (1990). Children's observations of violence: II. Clinical implications for children's mental health professionals. *Can J Psychiatry*, 35:471-476.

Jewkes R. (2000). Violence against women: an emerging health problem. *Int Clin Psychopharmacol*, 15: 37-45.

Jewkes R, Sen P, Garcia-Moreno C. (2002). *Sexual violence*. In: Krug E, Dahlberg L, Mercy J, et al eds. *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization, 147-182.

Gökçe, B. (1991). *Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü, Aile Yazıları III, Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi, 5/3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.*

Gönensay, S. (1937). *Aile Hukuku Kısım I: Karı Koca, Medeni Hukuk, C. II, İstanbul.*

Graham-Bermann SA, Levendosky AA. (1998). Traumatic stress symptoms in children of battered women. *J Interpers Violence* 13;111-128.

Henning K, Leitenberg H, Coffey P, Bennett T, Jankowski MK. (1997). Long-term psychological adjustment to witnessing interparental physical conflict during childhood. *Child Abuse Negl*, 21: 501-515

Hughes HM. (1988). Psychological and behavioral correlates of family violence in child witnesses and victims. *Am J Orthopsychiatry*, 58:77-90

Jaffe P, Wolfe D, Wilson S, Zak L. (1986). Family violence and child adjustment: a comparative analysis of girls' and boys' behavioral symptoms. *Am J Psychiatry*, 143: 74-77.

Kashan, JH, Daniel AE, Dandoy AC, Holcomb WR. (1992). Family violence: impact on children. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 31: 181-189.

Kılıç, E.Z., Uslu R. İ. (2000). *Aile Terapisinin Temel Kavramları. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*, Ed. Işık Sayıl, Antıp Aş. Yayınları, 423 – 434.

Kolbo JR, Blakely E, Engleman D. (1996). Children who witness domestic violence: a review of empirical literature. *J Interpers Violence* 11:281-293

Krantz G, Garcia-Moreno C. (2005). Violence against women. *J Epidemiol Community Health*, 818-821

Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B., Lozano, R. (Eds.) (2002) *The world report on violence and health*. Geneva: World Health Organisation

Lees S. (1996). *Carnal knowledge: rape on trial*. London: H Hamilton

Leserman J, Li Z, Drossman DA, et al. (1998). Selected symptoms associated with sexual and physical abuse history among female patients with gastrointestinal disorders: the impact on subsequent health care visits. *Psychol Med*, 28: 417-25.

Lynch M, Cicchetti D. (1998). An ecological-transactional analysis of children and contexts: the longitudinal interplay among child maltreatment, community violence, and children's symptomatology. *Dev Psychopathol*, 10:235-257.

Maitland, D. W., Kanter, J. W., Manbeck, K. E. vd. (2017). Relationship Science Informed Clinically Relevant Behaviors in Functional Analytic Psychotherapy: The Awareness, Courage, and Love Model, *Journal of Contextual Behavioral Science*, 6(4), 347-359.

Mathias J, Mertin P, Murray A.(1995). The psychological functioning of children from backgrounds of domestic violence. *Aust Psychol*, 30:47-56.

Mayda AS, Karaçor K, Erdem GU, Kırca N, Urgan U. (2006). The relationship between the points of university entrance examination and expose of domestic violence and attitudes towards violence of students. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 5: 176-186

McCauley J, Kern DE, Kolodner K, et al. (1995). The “battering syndrom”: prevalence and clinical characteristics of domestic violence in primary internal medicine practices. *Ann Intern Med*, 123:737–46.

McCauley J, Kern DE, Kolodner K, et al. (1998). Relation of low-severity violence to women’s health. *J Gen Intern Med*,13: 687–91.

Miller TR, Handal PJ, Gilner FH, Cross JF. (1991). The relationship of abuse and witnessing violence on the Child Abuse Potential Inventory with Black adolescents. *J Fam Violence*, 6:351-363.

Oğuzoğlu, H C. (1963). *Aile Hukuku*, Ankara.

O’Keefe M. (1994). Linking marital violence, mother-child/father-child aggression and child behavior problems. *J Fam Violence*, 9:63-78

Ortaylı, İ. (1991). *Anadolu’da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerinde Bazı Gözlemler, Aile Yazıları I, Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç*, Bilim Serisi 5/1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara

Owen F. K, Owen D. W.(2008). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Özmen, A. (2004) "*Seçim kuramı ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi.*" Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztan, B. (2004). *Aile Hukuku*, Ankara.

Peled E, Davis D. (1995). *Groupwork with Children of Battered Women*. Thousand Oaks, CA, Sage Publications.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*, İstanbul: DER Yayınları.

Ratner P. A. (1993). The incidence of wife abuse and mental health status in abused wives in Edmonton, Alberta. *Can J Public Health*, 84: 246–9.

Sherman, L. W. (2018). *Policing Domestic Violence 1967–2017*, *Criminology & Public Policy*, 17(2), 453-465.

Smith, M. (2011). *Domestic Violence: An Overview*, *University of Nevada Cooperative Extension*.

Sonawat R. (2001). Understanding families in India: A reflection of societal changes. *Psicologia: Teoria e Pesquisa*; 17:177–86.

Sooryamoorthy R. (2012). The Indian family: Needs for a revisit. *J Comp Fam Stud*. 43:1–11.

Sternberg KJ, Lamb ME, Greenbaum C, Cicchetti D, Dawud S, Cortes RM et al. (1993). Effects of domestic violence on children’s behavior problems and depression. *Dev Psychol*; 29:44-52.

Straus MA, Gelles RJ, Steinmetz S. (1980). *Behind Closed Doors: Violence in American Families*. Garden City, New York, Doubleday/Anchor.

Sundaram V, Helweg-Larsen K. (2002). *Correlations between domestic violence, self-rated health and work-related quality of life*. 3rd International conference on women, work and health, Stockholm, 2–5 June, No TuW13:6.

- Sümer, N. (1997). *Kültür, Yasa ve Aile İçi Şiddet*, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 19-21 Kasım 1997
- Tekin, Ü. (2011). *Şiddet*, Orient Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Telch C, Lindquist C. (1984). Violent versus non-violent couples: a comparison of patterns. *Psychother* 21:242-248.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2006). *Türkiye İstatistik Kurumu*, <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Detay&Id=2006122862127>, 22.07.2022.
- Uçar, M. A. (2003). *Aile İçi Şiddet ve Ailenin Korunması Yasası*, Ankara.
- Ulusoy, O. (2008). *Ergenlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Saldırganlık İlişkisi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- UNESCO (1992). UNESCO Principal Regional Office for Asia and Pacific. *The changing family in Asia: Bangladesh, India, Japan, Philippines and Thailand*.
- United Nations Population Fund (UNFPA) (2003). *Promoting gender equality* <http://www.unfpa.org/gender/violence.html>.
- Waldner-Haugrud LK, Gratch LV. (1997). Sexual coercion in gay/lesbian relationships: descriptives and gender differences. *Violence and Victims*, 12: 87-98.
- Watts C, Zimmermann C. (2002). Violence against women: global scope and magnitude. *Lancet*, 359:1232-7.
- Watts-English T, Fortson BL, Gibler N, Hooper SR, De Bellis. (2006). The psychobiology of maltreatment in childhood. *J Soc Issues* 62:717-736.
- Widom CS. (2000). Childhood victimization: early adversity, later psychopathology. *National Institute of Justice Journal*; 242:1-9.
- Widom CS. (1989). Child abuse, neglect, and violent criminal behavior. *Criminology*, 27: 251-271.
- World Health Organisation (1998). *Violence against women*. Geneva: WHO/FRD/WHO.
- World Health Organization (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva, World Health Organization.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Kayhan, Ü. (2007). *Aile Yapısı ve İlişkileri*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yıldırım, A. (1998) *Sıradan Şiddet, Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, A. S. (2008). *Ergenlik Dönemindeki Ergenlerin Saldırgan Davranışları ile Öfke ve Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.